

SPRÁVY A POSUDKY

Jubileum našej kolegyne I. Hrubaničovej

Jedným z javov, ktoré nemôžeme ovplyvniť, je ubiehanie času a pribúdanie rokov. Nielen meniace sa čísla označujúce letopočet v kalendári nám to pripomínajú. Sú to najmä okrúhle jubileá našich rodinných príslušníkov, priateľov, známych či kolegov, ktoré nás takmer vždy prekvapia. Typickým príkladom toho je aj naša kolegyňa...

PhDr. Ingrid Hrubaničová, PhD., sa narodila 3. mája 1965 v Michalovciach. Vysokoškolské štúdium slovenského jazyka a dejepisu absolvovala v r. 1988 na Filozofickej fakulte v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, v rovnakom roku získala aj titul PhDr. Po skončení školy nastúpila do Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV na študijný pobyt, od r. 1990 sa stala odbornou pracovníčkou ústavu. Po krátkom pôsobení v jazykovej poradni sa začlenila do kolektívu, ktorý pripravoval Synonymický slovník slovenčiny. Na toto obdobie spolupráce s uznávanými a skúsenými jazykovedcami dodnes často a s vďakou spomína (porov. *Pozdrav jubilantke PhDr. Márii Pisárčikovej* v 1. čísle Kultúry slova v r. 2017). Stalo sa pre ňu nielen veľkou školou lexikografickej práce, ale vďaka priateľskému pracovnému prostrediu aj miestom, kde si postupne cibčila vlastnosti nevyhnutné pre prácu lexikografa – sústredenie, trpezlivosť, vytrvalosť. Slovník vyšiel v r. 1995 (ďalšie vydania 2000, 2004) a I. Hrubaničová v ňom spracovala prídavné mená (A – K) a v spoluautorstve aj podstatné mená (*ochabnutosť – orloj*).

Krátko po nástupe do ústavu začala publikovať v Kultúre slova, Slovenskej reči, Nedeľnej Pravde, vo Večerníku, a to nielen kratšie jazykovokultúrne príspevky, ale vzhľadom na svoj vzťah k literárnemu textu aj fundované správy, recenzie či jazykové analýzy literárnych diel, napr. *Albert Marenčin – Košícký pustovník* (Kultúra slova, 1990), *K synonymii v umeleckom texte* (Kultúra slova, 1991), *Veľkomoravské záhady* (Kultúra slova, 1991), *Výrazová charakteristika slovenskej romantickej balady (Analýza*

Bottovej básne Žltá Ialia) (Slovenská reč, 1992), *Interview s Chomským* (Slovenská reč, 1996).

Po skončení prác na Synonymickom slovníku slovenčiny I. Hrubaničová z ústavu odišla, no kontakt s jazykom nestratila. V r. 1996 – 1998 spolupracovala s Katedrou teórie a dejín umenia Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave na vedeckovýskumnom grante *Kľúčové termíny výtvarného umenia druhej polovice 20. storočia. Gramatická a sémantická charakteristika*, ktorého výstupom bola rovnomenná publikácia (v spoluautorstve s Janou Geržovou; Profil, 1998). Terminológii, tentoraz umenovednej, sa venovala aj naďalej, v r. 1997 – 1999 pôsobila na Vysokej škole múzických umení v Bratislave ako interná doktorandka, téma jej doktorandskej práce bola *Teatrologický termín vo vzťahoch a súvislostiach*. V r. 2004 – 2008 publikovala v časopisoch *Knihy a spoločnosť* (recenzie) a *Profil súčasného výtvarného umenia* (príspevky súvisiace s jej doktorandskou prácou; spolu s J. Geržovou). Spolupracovala na *Divadelnom slovníku* (2004) a bola spoluautorkou zborníka divadelných hier *Dráma 2004 – 2005* (2006; obidve publikácie vyšli v Divadelnom ústave).

V rokoch 2007 – 2014 naša oslávenkyňa pravidelne prispievala do týždenného stĺpčeka s názvom *Slovenčina od slova do slova* v denníku SME. Za rubriku krátkych úvah (nielen) o jazyku, v ktorých prostredníctvom jazykového javu zachyteného najčastejšie v médiách reagovala aj na dianie v spoločnosti (napr. *Ako nadávali naši predkovia; Prima či oktáva nie sú latinské názvy; Majdan a mejdan; Čo zdieľame a čo nezdieľame; Whistleblower; oznamovateľ a svišť; Skríženie ľudskej a počítačovej pamäti/pamäte*), získala na Kremnických gagoch ocenenie Zlatý gunár 2013. Z textov vyšli knižne dva výbery: *The Slovak Matrix alebo Slová v maskáčoch* (Q 111, 2009) a *Ako zjesť žabu od slova do slova* (Kalligram, 2013). Vo vydavateľstve Kalligram pracovala ako redaktorka slovenskej redakcie (2008 – 2012). Venovala sa aj pedagogickej činnosti: v r. 1997 – 2008 (v r. 2009 – 2014 externe) vyučovala štylistiku na Divadelnej fakulte VŠMU v Bratislave, v r. 2007 tu získala vedeckú hodnosť PhD. Štylistiku učila aj na Fakulte masmédií Paneurópskej vysokej školy (2012 – 2014). Ako autorka a moderátorka pripravovala pravidelnú mesačnú reláciu *Diktát na Devíne* vysielanú v Slovenskom rozhlase na Rádiu Devín (2009 – 2011). So svojimi stálymi hosťami Sibylou Mislovičovou a Jánom Štrasserom v nej zábavnou formou rozoberala rozličné javy slovenčiny.

V r. 2012 sa I. Hrubaničová vrátila do Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV, do oddelenia jazykovej kultúry a terminológie, a ako vedecká pracovníčka sa zapojila do prebiehajúcich projektov. Opierajúc sa o svoje lexicografické skúsenosti, začala v r. 2014 spolupracovať aj s oddelením súčasnej lexikológie a lexikografie pri príprave výnimočného diela, Slovníka súčasného slovenského jazyka. Pri treťom zväzku slovníka (M – N; 2015) sa podieľala na záverečných korektúrach, no od 4. zväzku (O – Pn; 2021) už ako vedecká redaktorka dôsledne posudzuje a kriticky hodnotí spracovanie jednotlivých hesiel. Každý, kto pozná proces tvorby výkladového slovníka, vie, že ide o veľmi náročnú a zodpovednú prácu, a naša oslávenkyňa ju vykonáva aj maximálne dôsledne. Od r. 2015 je členkou Vedeckej rady Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV, od r. 2013 je výkonnou redaktorkou Jazykovedného časopisu.

V roku 2015, venovanom Ľudovítovi Štúrovi, pripravila a moderovala sériu podujatí venovaných reči a jazyku pod názvom *O slovenčine v roku Štúra* v Slovenskom národnom divadle, na ktoré si pozývala významné osobnosti slovenskej jazykovedy a kultúry. V rokoch 2015 – 2016 jej v Denníku N vychádzali krátke glosy na rozličné témy z každodenného (súkromného i verejného) života (napr. *Čo čakám od novinárov v predvolebnom období; Ako je to s mojou tolerantnosťou, láskou k bližnému a pýchou*).

Nielen pri redigovaní hesiel do slovníka, ale aj pri vypracúvaní odpovedí na otázky prichádzajúce do jazykovej poradne, ktoré sa na prvý pohľad môžu javiť ako jednoduché, je naša jubilančka známa svojou precíznosťou a hlbokým ponorom do témy, keď dokáže na základe týchto námetov vypracovať viacstranové štúdie. Vo svojich príspevkoch, ktoré publikuje najčastejšie na stránkach Kultúry slova, sa zaoberá rozličnými, najmä pravopisnými problémami, ktoré boli doteraz v slovenskej jazykovede spracované len okrajovo alebo pri ktorých sa v jazykovej praxi ukazuje nejednotnosť, napr. *Ako preložiť do slovenčiny české slovo přehoz (Lexikografické uvažovanie pri príprave Veľkého česko-slovenského slovníka)* (Kultúra slova, 2014), *Etnické mená Laponci a Saami/Saamovia v slovenčine. Exoetnymum vs. endoetnymum – komunikačný aspekt* (Kultúra slova, 2016), *Pravopis spojenia Nežná/nežná revolúcia. Vhľad do súčasnej pravopisnej problematiky pri pomenovaniach dejinných udalostí* (Kultúra slova, 2020), *K pravopisu predponových a zložených etnických a obyvateľských mien* (tri časti; Kultúra

slova, 2020 – 2021), *Písanie spojení PANI VESNA, PANI ŠŤASTENA, PÁN OSUD, PÁN ŽIVOT* (Kultúra slova, 2021), *Antroponymá typu Antihamlet, Lžidimitrij, Pseudomaurikios/Pseudo-Mauríkios (o pravopisnej stránke kompozitných antroponým modifikovaných prefixmi/prefixoidmi)* (Kultúra slova, 2023). K analýze literárneho diela sa vrátila v článku *Anasoft litera 2015. Úvahy o jazyku nominovaných textov. Pulzácia ako téma aj metóda písania v próze Pavla Vilikovského Letný sneh* (Kultúra slova, 2015).

Otázky v jazykovej poradni, ktoré stále predstavujú nevyčerpatel'ný zdroj námetov na spracovanie, analyzovala I. Hrubaničová vo viacerých príspevkoch: *Spor o prepis historických uhorských priezvisk nemá opodstatnenie* (na konferencii v r. 2016 *Aktuálne otázky slovenského jazyka*; zborník vyšiel vo vydavateľstve Slovak Academic Press v r. 2017), *Jazykové poradenstvo JÚLŠ a jeho využitie pri príprave nových pravidiel či príručky súčasnej slovenčiny* (Jazykovedný zápisník, 2019), *Typy otázok a odpovedí v listovej a internetovej jazykovej poradni Jazykovedného ústavu E. Štúra SAV v r. 2005 – 2017 a z nich vyplývajúce možné inovácie v poradenskej činnosti* (na konferencii v r. 2017 *Jazykové problémy, ktorých riešenie sa ťažko hľadá*; zborník vyšiel vo vydavateľstve Veda, 2020). V r. 2019 pripravila do publikácie *Očami slovenských jazykovedcov. Rozhovory o premenách jazyka a jeho výskumu na Slovensku* (Slovak Academic Press) rozhovor s profesorom Ďurovičom pod názvom *Pohyb v jazykovede, tak ako vo všetkom, sa deje tým, že niekto o niečom začína pochybovať*. V r. 2023 sa zapojila do projektu Jazykovedného ústavu E. Štúra SAV a Ústavu Českého národného korpusu *Česko-slovenské slovo týždňa*, ktorý vznikol pri príležitosti 30. výročia rozpadu ČSFR, dvoma príspevkami: *Niečo o slove mrholit/Slovenka o slove mžiť; Niečo o slove ceruzka/Slovenka o slove tužka*.

I. Hrubaničová popularizuje jazykovedu nielen prostredníctvom množstva svojich príspevkov, ale aj prostredníctvom viacerých rozhovorov, ktoré poskytla v denníkoch a časopisoch, napr. *Sme*, *Hospodárske noviny*, *Fraktál*, *Žurnál*, *Pohl'ady*.

Nie je tajomstvom – a môžeme sa o tom presvedčiť aj v slovenskej verzii wikipédie, kde má naša oslávenkyňa samostatné heslo a je v ňom predstavená ako „slovenská spisovateľka, pedagogička, jazykovedkyňa a herečka“ –, že popri základnom profesionálnom zameraní na jazyk sa venuje aj umeleckej činnosti, najmä hereckej a literárnej. Do literatúry vstúpila v r. 2007

debutom *Láska ide cez žalúdok*, za ktorý bola nominovaná na cenu Anasoft litera 2008 (stala sa finalistkou súťaže) a získala aj Cenu Bibliotéky 2008, v r. 2024 jej vyšla kniha básní v próze *Separácia (hygienické opatrenia reči)*. Svojej veľkej záľube divadelnému herectvu sa aktívne venovala takmer tridsať rokov: bola jednou zo zakladajúcich osobností divadla Stoka, kde ako herečka a spoluautorka pôsobila v rokoch 1991 – 2000, neskôr pokračovala v divadle SKRAT (2004 – 2019). Bola autorkou scenára aj predstaviteľkou hlavnej úlohy oceneného filmu *Zošaliet'* (2022), hrala aj vo viacerých študentských filmoch.

Milá Inga, za všetkých kolegov z ústavu Ti prajem pevné zdravie, životný elán na zvládanie každodenných (nielen pracovných) úloh, a aby si „hľadala a nachádzala v každej činnosti krásu“ (*Separácia /hygienické opatrenia reči/*, s. 11).

Iveta Vančová
Jazykovedný ústav E. Štúra SAV, v. v. i.